

Udeleženke raziskovalne delavnice z mentorjem.
Foto: Arhiv MNZC, Celje, 13. 7. 2012

Terensko delo je potekalo tudi skozi oko kamere.
Foto: Katja Smolar, Celje, 11. 7. 2012

SODOBNO MEŠČANSTVO V CELJU

Sebastjan Weber

Raziskovalna delavnica Urbani fenomeni/muzejske perspektive – CE6

Raziskave mesta Celja in Celjanov so v zadnjih petih letih postale stalnica Muzeja novejšje zgodovine Celje. Z njimi je muzej ves čas v stiku z okolico in okolica z muzejem. Z raziskavami želimo spodbuditi javnost, da sodeluje z nami in s svojim prispevkom vpliva na naše razmišljanje o vlogi muzeja v sodobni družbi. In navsezadnje želi tudi muzej kot katalizator idej z njimi aktivno sodelovati in jih spodbujati k razmišljanju o problemih in njihovem razumevanju ter o spremembah in rešitvah, ki jih prinaša sodobni način življenja v urbanem okolju.

Globalizacija in različni drugi zunanji vplivi ves čas skrbijo, da je mesto »živa« struktura, ki se razvija skupaj z družbo. Različni na videz manjši dejavniki lahko dolgoročno povzročajo spremembe ne le v samem videzu mesta, pač pa tudi v družbi sami. Slednje je še zlasti opazno takrat, ko so razlike v družbi velike in določene s sloji ali z razredi. Meščanstvo je bilo pred drugo svetovno vojno vsekakor močan segment družbe in je zaradi določenih lastnosti opredeljevalo določen sloj ljudi. Zaradi različnih dejavnikov in vplivov se je ta sloj v desetletjih spremenil in v družbi prevzel drugo funkcijo. Kakšno in zakaj, smo skupaj s 15 študentkami in diplomantkami raziskovali julija 2012.

Raziskava je potekala kot delavnica oz. raziskovalni tabor, namenjen zainteresiranim študentom različnih humanističnih ved. Izhajali smo iz raziskav meščanstva med obema vojnoma, ko je

pojmem meščanstvo opredeljevalo določen družbeni sloj ali razred premožnih in izobraženih v mestu živečih ljudi. Vrednote oz. njihovi atributi so se povezovali z družbeno angažiranostjo, udeležbo na kulturnih dogodkih, oblačilno kulturo in s sledenjem nekaterim uveljavljenim družbenim trendom in nazorom takratnega časa.

Danes ne moremo več govoriti o meščanstvu kot o družbenem sloju, lahko pa med prebivalci Celja še vedno najdemo vrednote in attribute meščanstva. »Sodobno meščanstvo« je torej danes bolj kot družbeni sloj način življenja, ki temelji na že prej omejenih vrednotah in elementih tradicionalnega meščanstva.

Ana Beno in Ana Bezek

Biti meščan: Živeti v mestu in z mestom

Preden začnemo razglabljeti o načinu življenja sodobnega meščanstva, se moramo posebej posvetiti njegovim različnim definicijam in pomenom. Če nekdo sam sebe prepozna kot meščana (bodisi zaradi načina življenja, ki ga živi, ali zgolj zaradi kraja – mesta, kjer prebiva), to še ne pomeni, da ga kot meščana prepozna tudi okolica. Potrebna je posebna pozornost, saj ne moremo izhajati samo iz subjektivne označbe. Pri določanju meščana je pomemben tudi geografski element, so pa tudi tu kriteriji, ki danes še bolj kot kdajkoli v preteklosti označujejo meščanstvo. Tako se zdaj posameznikovo meščanstvo odraža predvsem v stanju duha, njegovi samopodobi, aktivnem udejstvovanju in skrbi za mesto ter odnosu do sveta. Seveda sta še vedno ključnega

* Sebastjan Weber, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., kustos, Muzej novejšje zgodovine Celje. 3000 Celje, Prešernova 17, E-naslov: sebastjan.weber@mnzc.si; Ana Beno, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., mlada raziskovalka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 1230 Domžale, Brejčeva 8, E-naslov: ana.beno@gmail.com; Ana Bezek, univ. dipl. etnol. in kult. antropol. 1352 Preserje, Rakitna 100, E-naslov: ana.bezek@gmail.com; Tjaša Novak, študentka na OEIKA FF UL. 3305 Vrnsko, Ločica 39, E-naslov: tjasa.novak90@gmail.com; Špela Noč, študentka na OEIKA FF UL. 3000 Celje, Ul. bratov Vošnjakov 5, E-naslov: spela.noc@gmail.com; Vita Zalar, študentka na Oddelku za zgodovino FF UL. 1274 Gabrovka, Gabrovka 61, E-naslov: vita.zalar@gmail.com; Tjaša Kunst, študentka na OEIKA FF UL. 3000 Celje, Celestinova 9a, E-naslov: taja.kunst@gmail.com; Polona Sitar, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., podiplomska študentka na OEIKA FF UL. 3222 Dramlje, Dramlje 59, E-naslov: polona.sitar@gmail.com; Tanja Kovačič, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., podiplomska študentka na OEIKA DD UL. 5220 Tolmin, Breg 5, E-naslov: radjator@gmail.com; Katja Smolar, študentka na OEIKA FF UL. 2380 Slovenj Gradec, Gradišče 3e, E-naslov: katjasmolar@gmail.com; Maša Flogie, študentka na OEIKA FF UL. 2383 Šmartno pri Slovenj Gradcu, Šmartno 170, E-naslov: masa.flogie@gmail.com

Intervju s sogovornico iz sveta mode.
Foto: Katja Smolar, Celje, 12. 7. 2012

Teren včasih zahteva različna prevozna sredstva.
Foto: Sebastjan Weber, Celje, 10. 7. 2012

pomena premoženjsko stanje ter široka izobrazba, ki seveda ni nujno zgolj formalna. Prav tako so pomembni družbena aktivnost, pojavljanje v določenih kavarnah, gledališčih, obiskovanje koncertov in podobno. Sodobno meščanstvo torej temelji na osnovah in vrednotah tradicionalnega meščanstva, ni pa več tako družbeno izpostavljeno, ne poudarja razlik ter svojega meščanstva ne »obeša na veliki zvon«. Sodobnega meščanstva tako ne dojemamo več kot družbenega sloja, temveč kot družbeni status, ki v nasprotju s pomenom družbenega statusa iz preteklosti, ko je ta imel zgolj in le ekonomsko vsebino, danes prinaša zlasti določen vpliv in ugled. Ključne lastnosti, po katerih naj bi bilo torej mogoče prepoznati sodobne meščane, so visoke moralne norme, ustrezen družbeni kapital, predvsem pa stanje duha.

Tjaša Novak, Špela Noč, Vita Zalar, Tjaša Kunst

Ostanki tradicionalnega načina meščanskega življenja v Celju

Ali lahko v Celju sploh še govorimo o tradicionalnem meščanstvu? Kako so se spreminjale meščanske navade, in predvsem, katere so se ohranile do danes? Med raziskovalnim delom smo opravile več intervjujev, predvsem s starejšimi prebivalci Celja. Pri tem smo ugotovile, da ljudje pojem meščanstva različno dojemajo in se na podlagi tega tudi različno opredeljujejo. Meščanstvo je med ljudmi najpogosteje definirano skladno z geografsko opredelitvijo, nekateri pa meščanstvo razumejo kot način življenja oziroma kot statusni simbol. Zadnji dan delavnice je bil namenjen kabinetnemu delu oziroma analizi zbranega gradiva ter predstavitvi rezultatov.

Ugotovile smo nekaj pglavitnih značilnosti meščanskega načina življenja pred drugo svetovno vojno, ki so se ohranile do danes. Ena od značilnosti so ostanki nekdanje oblačilne kulture. Od sogovornikov smo izvedele, da so se Celjani še nekaj let po vojni udeleževali promenade, kjer je bilo mogoče opaziti bolj razkošno oblečene meščane, nato pa so te razlike kmalu popolnoma izginile in vzpostavila se je nova elita. Značilnost, ki se je v veliki meri ohranila vse do danes, je druženje v kavarnah (predvsem v kavarni hotela Evropa) v krogu znancev in prijateljev. S tem je povezan tudi ritual, da gredo po dopoldanskem obisku tržnice

v kavarno, kjer se še danes srečujejo stalna omizja. Naslednji ohranjeni atribut meščanstva je redno obiskovanje gledališča in drugih kulturnih prireditev kot izkazovanje svojega socialnega statusa in omikanosti.

Razločevanje med javnim in zasebnim življenjem je še vedno zelo pomembno, zlasti pri oblačilni kulturi, saj se starejši meščani še vedno uredijo za vsakodnevni odhod v mesto. Ena od značilnosti meščanov ostaja družbena angažiranost, čeprav se manifestira na drugačen način kot v preteklosti. Včasih so se množično udeleževali v društvi, nekateri tudi kot mecen, danes pa individualno ohranjajo občutek povezanosti z dogajanjem v mestnem središču. Socialne mreže, ki so obstajale že pred drugo svetovno vojno, so se med starejšimi meščani ohranile do današnjega časa. Zgoraj navedene značilnosti so se seveda ohranile le pri peščici starejših prebivalcev Celja.

Naša ugotovitev je, da so značilnosti, ki so nekdanj odlikovale tipičnega meščana, že pretežno izginule oziroma se danes manifestirajo v veliko manjši meri. Poglavitni razlog za to sta druga svetovna vojna kot izredna prelomnica v družbenem razvoju in po njej drug družbeni red.

Polona Sitar in Tanja Kovačič

Meščanstvo kot vrednotna kategorija

Meščani so po pripovedovanju naših sogovornikov iz Celja nekoč bivali v mestu, njihov način življenja pa se je razlikoval od delavcev ali kmetov. Oblačili so se elegantno, upoštevali primerne družbene vrednote in predstavljali vzor drugim ljudem. Bili so družbeno angažirani, ljubili so svoje mesto in zanj skrbeli. Ker so izredno cenili izobrazbo, so stremeli vsaj h končanju gimnazije, k učenju tujih jezikov in igranju klavirja. V prostem času so potovali, obiskovali koncerte klasične glasbe, gledališča in baletne predstave, saj jih je odlikoval občutek za lepoto in umetnost.

Danes za pojem meščanstva geografski dejavnik bivanja v mestu nima več prvotnega pomena. Pomembnejši je ugled človeka, ki se zrcali na športnem, ekonomskem ali kulturnem področju. Koncept meščanstva je tako predvsem vrednotna kategorija in življenjski nazor, saj je meščan nekdo, ki je doberdelen in po-